

Advies over kinderen in armoede – bijlage

1	PRAKTIJKVOORBEELDEN LEER- EN LEEFKLIMAAT IN DE KLAS EN OP SCHOOL.....	2
1.1	ONDERWIJSGEBONDEN PRAKTIJKVOORBEELDEN	2
1.1.1	<i>Success for All</i>	2
1.1.2	<i>Brede Schoolprojecten in Antwerpen, Brussel en Gent</i>	3
1.1.3	<i>Schoolopbouwwerk</i>	4
1.1.4	<i>Samen tot aan de meet</i>	4
1.1.5	<i>Brugfigurenproject</i>	5
1.1.6	<i>Unicefrapport “Iedereen gelijke kansen op school? Dat denken zij ervan”</i>	5
1.2	PRAKTIJKVOORBEELDEN OP HET SNIJVLAK VAN ONDERWIJS EN ANDERE BELEIDSDOMEINEN	5
1.2.1	<i>Gezinsondersteuning en huiswerkbegeleiding</i>	5
1.2.2	<i>Educatieve spelen</i>	6
2	PRAKTIJKVOORBEELDEN KLEUTERPARTICIPATIE	6
2.1	ONDERWIJSGEBONDEN PRAKTIJKVOORBEELDEN	6
2.1.1	<i>School in zicht</i>	6
2.1.2	<i>Campagnes Onderwijs Vlaanderen</i>	7
2.2	PRAKTIJKVOORBEELDEN OP HET SNIJVLAK VAN ONDERWIJS EN ANDERE BELEIDSDOMEINEN	7
2.2.1	<i>Kind & Gezin</i>	7
2.2.2	<i>Oudergespreksgroepen</i>	8
2.2.3	<i>Huizen van het kind</i>	8
2.2.4	<i>Het Internationaal Comité</i>	8
3	PRAKTIJKVOORBEELDEN SCHOOLKOSTEN	9
3.1	ONDERWIJSGEBONDEN PRAKTIJKVOORBEELDEN	9
3.1.1	<i>Kansen in Onderwijs: gedragscode voor scholen</i>	9
3.1.2	<i>Brochure “Onbetaalde schoolfacturen. Wat nu?”</i>	9
3.1.3	<i>Gespreide betalingsmogelijkheid</i>	9
3.1.4	<i>Tussenkost in schoolfacturen</i>	9
3.1.5	<i>Ondersteuning door het LOP</i>	9
3.2	PRAKTIJKVOORBEELDEN OP HET SNIJVLAK VAN ONDERWIJS EN ANDERE BELEIDSDOMEINEN	10
3.2.1	<i>Gratis meerijden voor kinderen tot 12 jaar bij De Lijn</i>	10
3.2.2	<i>Signalenlijst van de stad Turnhout</i>	10
4	PRAKTIJKVOORBEELDEN GEZONDHEIDSBEVORDERING	10
4.1	ONDERWIJSGEBONDEN PRAKTIJKVOORBEELDEN	10
4.1.1	<i>Brochure “Omgaan met zorgen rond hygiëneproblemen vanuit de school”</i>	10
4.1.2	<i>Voorbeelden uit het buitenland</i>	10
4.2	PRAKTIJKVOORBEELDEN OP HET SNIJVLAK VAN ONDERWIJS EN ANDERE BELEIDSDOMEINEN	11
4.2.1	<i>Kind & Gezin</i>	11
4.2.2	<i>Project “Kinderen aan tafel!”</i>	11
4.2.3	<i>VIGeZ</i>	12
4.2.4	<i>Voedselhulp</i>	12

Vooraf

De Vlor voegt bij zijn advies over Kinderen in armoede deze bijlage met binnen- en buitenlandse inspirerende praktijkvoorbeelden. De raad heeft niet de bedoeling een volledig beeld te schetsen van initiatieven die bijdragen tot de bestrijding van kinderarmoede.

Armoede aanpakken kan niet alleen door het beleidsdomein Onderwijs. De aanpak van armoede vraagt om actie op verschillende beleidsdomeinen. Dit blijkt ook uit de verscheidenheid van de vermelde praktijkvoorbeelden. In deze bijlage worden eerst de onderwijsgebonden praktijkvoorbeelden op een rijtje gezet. Nadien volgen de praktijkvoorbeelden die zich op het snijvlak van onderwijs en andere beleidsdomeinen (o.a. Welzijn) bevinden.

1 Praktijkvoorbeelden leer- en leefklimaat in de klas en op school

1.1 Onderwijsgebonden praktijkvoorbeelden

1.1.1 Success for All¹

Het Amerikaanse programma Success for All ontstond op het eind van de jaren tachtig onder impuls van Bob Slavin en Nancy Madden. De eerste school die deze aanpak hanteerde was een basisschool uit Baltimore. Intussen zijn honderden scholen deze strategie gevolgd.

Het Amerikaanse programma Success for All is een voorbeeld van een strategie voor gelijke uitkomsten. Het Success for All-programma beschouwt schoolsucces als een recht van elke leerling. Bij het Success for All-programma stelt men voor elke leerling een individueel leerplan op. Als de klasleerkracht de problemen van een leerling niet kan oplossen, wordt de hulp van een taakleerkracht gevraagd. Voor problemen thuis staat een gezinsondersteunend team klaar en er zijn voor bepaalde oefeningen klasdoorbrekende niveaugroepen. Er hangt uiteraard een prijskaartje aan deze manier van werken, maar toch zeggen de evaluatoren van dit programma dat de kosten gematigd zijn. Er wordt namelijk bespaard op het buitengewoon onderwijs en op zittenblijven. Deze zijn immers bijna tot nul herleid. Dit programma bewijst dat schoolfalen van kinderen uit arme gezinnen doeltreffend voorkomen kan worden. De school betrekken bij de bredere maatschappelijke context is dus nodig. Het concept brede school sluit hierbij aan. Een brede school wil werken aan maximale ontwikkelingskansen door een samenwerking tussen verschillende actoren die samen aan een brede leef- en leeromgeving werken voor alle kinderen en jongeren.²

¹ [Success for all foundation](#).

² Zie volgende werken:

Joos, A., Ernalsteen, V. & Engels, M. (2010). [Wat is een brede school?](#) Steunpunt GOK, steunpunt Diversiteit en Leren.
Nicaise, I., *Onderwijs en armoedebestrijding: op zoek naar een nieuwe adem*. In Vranken, J., Geldof, D., Van Menxel, G. & Van Ouytsel, J., *Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 2001*, Leuven/Leusden: Acco.
Vandevoort, L. & Verlot, M., *Onderwijsbeleid en armoedebestrijding in Vlaanderen. Tussen continuïteit en vernieuwing*. In Vranken, J., Geldof, D., Van Menxel, G. & Van Ouytsel, J., *Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 2000*, Leuven/Leusden: Acco.
Slavin, R.E., Karweit, N.L. & Madden, N. (1989). *Effective programs for students at risk*. Boston: Allyn & Bacon.

1.1.2 Brede Schoolprojecten in Antwerpen, Brussel en Gent

In verschillende steden lopen Brede Schoolprojecten. De doelstelling van deze projecten is de ontwikkelingskansen voor alle kinderen bevorderen. Door netoverschrijdend samen te werken met lokale partners proberen scholen, jeugdwerk, bibliotheken, buurt- en welzijnsorganisaties, socio-culturele verenigingen, ... een brede leer- en leefomgeving te creëren voor kinderen in de vrije tijd en op school. Deze samenwerking kan georganiseerd worden in projecten, in activiteiten en d.m.v. samenwerkingsafspraken. Daarbij wordt gestreefd naar onderlinge versterking, aanvulling en verrijking, maar met behoud van de eigenheid van de partners.

➤ Brede school Antwerpen

In 2012 heeft de onderwijsraad van Antwerpen, het officiële overleg- en adviesorgaan over onderwijs in de stad, een lokale visietekst omtrent Brede School goedgekeurd. De laatste jaren zette de afdeling algemeen onderwijsbeleid (AOB) van de stad Antwerpen in op het promoten en ondersteunen van initiatieven uit scholen die voortkwamen uit dit Brede School concept. AOB organiseerde hiervoor een periodiek overleg tussen de betrokken partners, waarvan onderwijs slechts één van de vele partners aan de tafel is. Men is er zich van bewust dat kinderen en jongeren op heel wat manieren en door heel wat personen en organisaties beïnvloed worden. Opvoeding en opleiding is een gedeelde verantwoordelijkheid waarbij velen hun steentje bijdragen. Erkenning hiervan en het aanwenden van elkaars krachten met de focus op een optimale ondersteuning van elke jongere, doet jongeren werkelijk groeien. Aansluiting vinden tussen de verschillende contexten waarin jongeren zich bewegen, kan het welbevinden van jongeren sterk verhogen. Dit heeft op zijn beurt effect op diens leerproces en op diens integratie in de samenleving.

Ook in het nieuwe bestuursakkoord van de stad Antwerpen wordt het belang van Brede School expliciet opgenomen. Dit geeft AOB een mandaat om scholen samen met andere partners verder aan te moedigen en hen te ondersteunen bij de realisatie. Scholen kunnen voor de buitenwereld hun deuren openen en de link tussen school, vrije tijd en de bredere samenleving stimuleren. De mooie initiatieven en acties van de partners uit het eerste netwerk rond Brede School kunnen nu anderen inspireren. AOB streeft ernaar dat alle Antwerpse scholen hun deuren open zetten en sterke verbindingen aangaan in de buurt om zo hun onderwijs voor alle kinderen te optimaliseren.

➤ Brede school Brussel³

Het Platform Brede School Brussel binnen het Onderwijscentrum Brussel zorgt voor ondersteuning en kwaliteitsbewaking van de tweeëntwintig lokale Brede Scholen in Brussel.

Domino is het Brede Schoolnetwerk van Etterbeekse organisaties en scholen die maximale ontwikkelingskansen bieden aan kinderen en jongeren. Domino coördineert heel wat activiteiten voor kleuters, kinderen, tieners en ouders.

Voor kleuters is “praatpiraten” een taalstimulerende activiteit (bv. schattentocht in de buurt) voor kinderen uit de derde kleuterklas en het eerste leerjaar. Daarnaast zijn er nog circus-zonder-handen-

³ Onderwijscentrum Brussel: [brede scholen in Brussel](#).

ateliers, een buitenspeeldag en voorleessessies gepland. Voor lagere schoolkinderen staan het kunstproject “Kunstambrassadeurs”, een buitenspeeldag en Jeugdbond voor Natuur en Milieu in Etterbeek op stapel. Voor tieners is er een Etterbeekdag voorzien en een project over “ZW-erf-goed”. Ouders kunnen naar de bibliotheek of kunnen er terecht voor een infosessie over taallessen Nederlands.

➤ Brede School Gent

De stad Gent kiest ervoor om in eerste instantie te investeren in Brede Schoolprojecten in bepaalde en/of specifieke wijken. Daar is het vaak een grote uitdaging om te werken aan ontwikkelingskansen voor kinderen, gezien de bevolkingssamenstelling van de wijk, de staat van de huizen, het tekort aan groen- en speelplekken, ...

In de wijk Sluizeken-Tolhuis-Ham, bijvoorbeeld, krijgen verschillende thema's in het schooljaar 2013-2014 de aandacht: de wijk mascotte stimuleert er een gezonde levensstijl (maand van de tand, gezonde brooddoos, omgaan met verkoudheden, stimuleren van beweging), de werkgroep sport organiseert twee sportdagen, er gaan twee gemeenschappelijke theatervoorstellingen voor kleuters door met als doel de taal te stimuleren bij de kleinsten, voorlezen bij kinderen aan huis gebeurt door studenten van de hogeschool, de kinderen werken samen rond verkeersveiligheid, er wordt een carnavalstoet georganiseerd en er is een scholenbezoekenronde voor ouders.

1.1.3 Schoolopbouwwerk

Schoolopbouwwerk richt zich op sociaal achtergestelde gezinnen en hun scholen die om één of andere reden geconfronteerd worden of dreigen te worden met onderwijsachterstand en-achterstelling. Uit de realiteit blijkt dat sociaal achtergestelde gezinnen wél kunnen participeren aan het onderwijs, aan de maatschappij, ... Schoolopbouwwerk gelooft in de kracht van de ouders uit deze gezinnen.

Concreet werkt het schoolopbouwwerk met oudergroepen en moedergroepen, brugfiguren, informatiemomenten, open-klasmomenten, e.a. waarbij de nadruk ligt op het optimaliseren van de communicatie tussen school en ouders. Meestal is er immers een kloof tussen de schoolcultuur van onder meer de leerkrachten en de thuiscultuur van de doelgroep. Daarnaast organiseert het schoolopbouwwerk huistaakbegeleiding en taalstimulering voor kleuters en lagere schoolkinderen. Dat gebeurt in creatieve naschoolse projecten zoals voorleesgroepen, poppenkast, taalspelletjes, ... waarbij regelmatig studenten van de lerarenopleiding worden ingeschakeld. In een aantal projecten worden moeders aangemoedigd om voor te lezen en te vertellen in de eigen taal.

1.1.4 Samen tot aan de meet

In februari 2011 werd een onderzoek over de gevolgen van zittenblijven afgerond en voorgesteld. Het onderzoek werd uitgevoerd door de K.U. Leuven en toonde aan dat zittenblijven zowel op korte als lange termijn nadelige gevolgen heeft voor de leerprestaties en kwalificatiekansen van leerlingen.

Onder het motto “Samen tot aan de meet” daagt de afdeling onderwijsbeleid van de stad Antwerpen scholen uit om in hun pedagogische aanpak te focussen op alternatieven voor zittenblijven.

1.1.5 Brugfigurenproject

Het brugfigurenproject is een netoverschrijdend project ter bevordering van de communicatie tussen de school, het gezin en de buurt. Het project wordt gefinancierd via het Stedenfonds. Scholen kunnen in aanmerking komen voor een voltijds of halftijds brugfiguur. Het brugfigurenproject loopt in verschillende Vlaamse steden (o.a. Gent, Lokeren, Sint-Niklaas, Oostende, ...). Een Gentse school die in aanmerking wil komen voor een brugfiguur moet een hoog aantal leerlingen hebben die bedreigd zijn in hun onderwijskansen (GOK > 50%).

Met het brugfigurenproject wil men investeren in de verbetering van de relatie tussen de school en de gezinnen. Een belangrijke taak is het ondersteunen van de school bij alle initiatieven die de school en de ouders ondernemen om de kloof tussen de school en thuiscultuur te dichten. Een brugfiguur werkt dus voor het kind met de school, de ouders en de buurt.

1.1.6 Unicefrapport “Iedereen gelijke kansen op school? Dat denken zij ervan”⁴

Begin 2013 publiceerde Unicef dit What do you think?-rapport met verhalen, getuigenissen, illustraties, tekst, videoclip en citaten van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in België. Dit rapport geeft de bevindingen en aanbevelingen mee van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren rond hun beleving van gelijke kansen op school.

Unicef luidt de alarmbel. De school is niet fair voor alle kinderen en er worden veel talenten verspild. Ons onderwijssysteem is niet fair. In ons land weegt de socio-economische achtergrond van een kind zwaar door op zijn leerprestaties. Daardoor bestendigt en versterkt de school de sociale ongelijkheden. De “sociale lift” die school kan betekenen, lijkt in panne. De impact daarvan is niet klein: vandaag is één kind op vijf geraakt door armoede. Ook op de leerbanken heeft dat vergaande gevolgen.

1.2 Praktijkvoorbeelden op het snijvlak van onderwijs en andere beleidsdomeinen

1.2.1 Gezinsondersteuning en huiswerkbegeleiding

➤ DOMO Vlaanderen⁵

DOMO staat voor “Door Ondersteuning Mee Opvoeden”. Domo vzw is een erkende autonome vrijwilligersorganisatie die opvoedingsondersteuning biedt aan kansarme gezinnen met jonge kinderen. Soms kunnen ouders ondanks veel goede wil, zich in een situatie bevinden waar ze de opvoedingstaak heel moeilijk aankunnen, simpelweg door een gebrek aan kansen. De vrijwilligers van Domo willen zo’n gezinnen steun geven. Domo is aanwezig in Leuven, Antwerpen, Hasselt en binnenkort ook in Sint-Niklaas.

⁴ Unicef België (2013). [Iedereen gelijke kansen op school? Dat denken kinderen en jongeren ervan](#).

⁵ Domo Vlaanderen vzw: [alle kinderen - ook de meest kwetsbare - hebben recht op een volwaardige jeugd](#).

─ De Katrol⁶

De Katrol staat voor een integraal preventief ontwikkelproject met studie- en opvoedingsondersteuning aan huis. Het project wil kinderen uit de derde kleuterklas en uit het basisonderwijs die voldoen aan de gelijk onderwijskansen indicatoren, kansrijker maken door gratis en vrijblijvend studie- en opvoedingsondersteuning aan huis, aan te bieden. Deze begeleiding wordt aangeboden door studenten van de hogescholen of universiteit, over de netten heen.

Het project streeft volgende doelstellingen na:

- ─ Kansarme kinderen kansrijker maken.
- ─ Het activeren van de zelfredzaamheid bij de ouders.
- ─ Toekomstige hulp- en dienstverleners de kans bieden om met kwetsbare gezinnen in contact te komen.

1.2.2 Educatieve spelen

─ Uit de boot

Buurtwerk 't Lampeke⁷ is een Leuvense buurtwerking en vereniging waar armen het woord nemen. In 2010 startte buurtwerk 't Lampeke met de ontwikkeling van het spel "Uit de boot". Dit spel rond kansarmoede is geschikt voor kinderen vanaf negen jaar. Het spel illustreert op een speelse manier hoe diverse obstakels - ontstaan vanuit kansarmoede - het levenspad sterk bemoeilijken. Het doel van het spel is om groepen kinderen een beter inzicht te leren krijgen in kansarmoede en sociale uitsluiting.

─ Robby

Welzijnszorg heeft een ruim pakket educatieve materialen voor jong en oud.⁸ Voor kleuters vanaf vier jaar is er "Robby" waarmee ook zij zich bewust kunnen worden van armoede.

Het prentenboek "Een dag met Robby" wil kinderen laten kennismaken met armoede en uitsluiting, met gevoelens van anders zijn en meer bepaald van "er niet bijhoren". Kinderen leven mee met Robby en ervaren zo herkenbare situaties en beelden van een leeftijdsgenootje dat "met minder" leeft.

2 Praktijkvoorbeelden kleuterparticipatie

2.1 Onderwijsgebonden praktijkvoorbeelden

2.1.1 School in zicht

Het project "School in zicht"⁹ wil kansrijke ouders en buurtscholen terug met elkaar in contact brengen. Vele ouders vrezen voor kwaliteitsverlies of zwakkere taalontwikkeling als ze hun kind

⁶ De Katrol: [studie- en opvoedingsondersteuning aan huis](#).

⁷ Buurtwerk 't Lampeke: [Uit de boot. Een spel rond kansarmoede en sociale uitsluiting](#).

⁸ Welzijnszorg: [ga zelf aan de slag](#).

⁹ School in zicht: [voorbij projecten](#).

inschrijven in een diverse buurtschool. Scholen doen mee aan “School in zicht” omdat ze geloven in de meerwaarde van een sociaal-cultureel gemengde (buurt)school. Ouders worden samengebracht op infoavonden, tijdens en na de schoolbezoeken. Zo wordt voor ouders meteen duidelijk dat ze niet de enige zijn die een buurtschool overwegen. Het project "School in zicht" getuigt van een doordachte en intense begeleiding van kansrijke ouders bij een schoolkeuzeproces. Deze aanpak kan inspirerend zijn om ook een intens begeleidingstraject voor kwetsbare ouders bij de schoolkeuze op te zetten.

2.1.2 Campagnes Onderwijs Vlaanderen

- “Europees Jaar van bestrijding van armoede en sociale uitsluiting” met o.a. de actie van Klasse.

Klasse verspreidde bij 200000 leraren in Vlaanderen een stappenplan om kansarmoede op school te herkennen en aan te pakken. 700000 gezinnen confronteerden hun vooroordelen aan het verhaal van een kansarme mama. De campagne werd ondersteund door nieuwsbrieven, filmpjes, ...

- Campagne Klasse “Blij dat je op tijd bent”.

Met deze positieve boodschap voert Klasse een campagne tegen laatkomers. Schoolprojecten tonen aan dat een eenvoudige bewustmakingscampagne het aantal telaatkomers al snel met meer dan de helft kan doen dalen.

- Jaar van de kleuter

Tijdens het schooljaar 2007-2008 stond het kleuteronderwijs in de spotlights. De Vlaamse overheid voorzag extra geld, extra mensen en extra communicatie. Het doel was de deelname aan het Vlaamse kleuteronderwijs te verhogen.

2.2 Praktijkvoorbeelden op het snijvlak van onderwijs en andere beleidsdomeinen

2.2.1 Kind & Gezin

Kind & Gezin heeft een opdracht naar kleuters die nog niet zijn ingeschreven op school. Naast het basiszorgaanbod nemen zij enkele initiatieven naar maatschappelijk kwetsbare ouders:

- De verpleegkundigen kunnen een huisbezoek brengen aan ouders van niet-ingeschreven kleuters en peilen naar de reden van niet-inschrijving. Kind & Gezin koppelt de informatie van die huisbezoeken en acties terug naar het LOP of naar de gemeente.
 - Kind & Gezin helpt bij de toeleiding naar de kleuterschool door verdiepend te informeren of samen een school te bezoeken. Ook de inloopteams informeren ouders over het belang van de kleuterschool en sensibiliseren hen ervoor.
 - Kind & Gezin organiseert ouderbijeenkomsten met als thema “De kleuterschool, is jouw kleuter er klaar voor?” Er wordt in kleine groep gepraat over de ontwikkeling van peuter naar kleuter, de voorbereiding op de kleuterschool, ... De ouderbijeenkomst heeft tot doel dat ouders elkaar
-

ondersteunen en zich gesteund voelen bij de voorbereiding op en de start in het kleuteronderwijs.

2.2.2 Oudergespreksgroepen¹⁰

Oudergespreksgroepen geven ouders de kans om met elkaar in dialoog te gaan en zo ervaringen te delen over opvoeden. Iedereen weet dat opvoeden niet gemakkelijk is, zeker als dit in een moeilijke context, zoals armoede, moet gebeuren. Elk heeft zijn aanpak. Hierin kunnen alle ouders van elkaar leren. Deze gesprekken geven die ouders kracht en zelfvertrouwen wat op zich weer een impact heeft op hun kinderen. Oudergespreksgroepen spelen dus in op de krachten van mensen met een armoede-ervaring.

De initiatiefnemers van dit project zijn de Vlaamse coördinatoren opvoedingsondersteuning (VCO) die behoren tot de preventieteams van het agentschap Jongerenwelzijn. Die preventieteams investeren in het verhaal van opvoedingsondersteuning. Hun opdracht zal op termijn opgaan in de preventieve gezinsondersteuning waarin de 'Huizen van het kind' centraal staan.

2.2.3 Huizen van het kind¹¹

Dit initiatief brengt het bestaande aanbod van preventieve gezinsondersteuning samen op een centrale plek in de buurt. Zo vinden ouders makkelijker hun weg in het aanbod. In het Huis van het Kind is er plaats voor bijvoorbeeld: een consultatiebureau met een arts en een verpleegkundige, een kinderopvanginitiatief, een babysitdienst, de plaatselijke Gezinsbond, prenatale/postnatale gym, vakantie- of naschoolse opvang, een borstvoedings(advisie)ruimte of een Mammacafé, een bibliotheek met internetaansluiting, een opvoedingswinkel, lezingen, workshops en infosessies, een spreekuur opvoedingsondersteuning, een speltheek, ...

2.2.4 Het Internationaal Comité¹²

Het Internationaal Comité is een sociaal-culturele organisatie die zo'n 250 verenigingen van etnisch-culturele minderheden ondersteunt in Vlaanderen en Brussel. Het Internationaal Comité biedt laagdrempelige begeleiding voor ouders op maat van elke organisatie rond drie sleuteldomeinen: onderwijs, tewerkstelling en maatschappelijke participatie. De medewerkers van het Internationaal Comité zetten heel hard in op het versterken van ouders die vaak onzeker, gefrustreerd of onzeker zijn. Dit wordt vooral gedaan via educatieve momenten op maat van de vragen en de noden van de ouders. Stapsgewijs leren ouders hun schroom overwinnen, hun onderwijsnetwerk en hun rechten kennen en ontdekken ze waar of bij wie ze voor bepaalde vragen of problemen terecht kunnen.

¹⁰ Weliswaar: [oudergespreksgroepen als ondersteuning voor de opvoeding van kinderen in armoede](#).

¹¹ Kind & Gezin: [Huis van het kind](#).

¹² Stefany, G. & Draelants, L. (2012). *Internationaal Comité, Nieuwkomers in België*, Basis. Zie ook: www.icvzw.be.

3 Praktijkvoorbeelden schoolkosten

3.1 Onderwijsgebonden praktijkvoorbeelden

3.1.1 Kansen in Onderwijs: gedragscode voor scholen

Het Algemeen Onderwijsbeleid Antwerpen stelde in 2001 een model van een gedragscode voor scholen op. Deze code werd opgesteld in overleg met de verschillende participanten (ouders, CLB's, scholen, enz.). Alle scholen in de provincie Antwerpen hebben deze code ondertussen gekregen in een map met concrete acties om rond de armoedeproblematiek te werken. Ondertussen wordt de code her en der in Vlaanderen als inspiratiebron gebruikt (onder andere door de LOP's).

3.1.2 Brochure “Onbetaalde schoolfacturen. Wat nu?”¹³

Het Netwerk tegen armoede publiceerde in 2010 de brochure “Onbetaalde schoolfacturen. Wat nu?” In deze brochure formuleert het Netwerk tegen armoede aandachtspunten en tips voor scholen die worden geconfronteerd met onbetaalde facturen.

3.1.3 Gespreide betalingsmogelijkheid

De scholen zijn verplicht een gespreide betalingsmogelijkheid aan ouders aan te bieden. Sinds 1 januari 2012 moeten scholen verplicht de schoolfactuur spreiden over minimaal drie schoolrekeningen.¹⁴

3.1.4 Tussenkost in schoolfacturen

Schoolfacturen betekenen voor heel wat ouders met een laag inkomen een serieus aandeel in hun budget. In het kader van het realiseren van meer gelijke onderwijskansen gaan sommige steden en gemeenten, vanuit het flankerend onderwijsbeleid, samen met de onderwijsinstellingen, voor deze ouders de last wat verlichten door middel van een tussenkost in de schoolfacturen. In Sint-Niklaas neemt de stad een deel van de onbetaalde schoolfacturen van de school over op voorwaarde dat de scholen aantonen dat ze elk jaar een stukje goedkoper gaan werken. Ook andere steden en gemeenten hebben gelijkaardige initiatieven.

3.1.5 Ondersteuning door het LOP

Sommige ouders hebben persoonlijke hulp nodig bij het invullen van een aanvraag voor een school- of studietoelage. Een aantal LOP's nemen initiatieven om ouders te helpen bij de aanvraag.

¹³ Netwerk tegen armoede (2010). [Onbetaalde facturen. Wat nu? Tips vanuit de verenigingen](#). Brussel.

¹⁴ Werbrouck, E. (2013), [‘Hoe omgaan met onbetaalde schoolrekeningen?’](#) in: School+Visie juni 2013, VVKBaO.

3.2 Praktijkvoorbeelden op het snijvlak van onderwijs en andere beleidsdomeinen

3.2.1 Gratis meerijden voor kinderen tot 12 jaar bij De Lijn

Kinderen jonger dan zes jaar rijden gratis met de bus, tram en metro. Kinderen van zes tot en met elf jaar reizen gratis als ze vergezeld zijn van een abonnee van twaalf jaar of ouder. Wie beschikt over een verminderingskaart 'Groot Gezin' kan een gratis Buzzy Pazz aanvragen voor deze kinderen.

- Kinderen van 0 tot en met 5 jaar: reizen gratis
- Kinderen van 6 tot en met 11 jaar: kunnen in bepaalde gevallen gratis reizen met De Lijn.
 - ofwel samen reizen met een abonnee van twaalf jaar of ouder (maximum vier kinderen per abonnee)
 - ofwel een verminderingskaart “Groot gezin” hebben. Hiermee kunt u bij de abonnementendienst van De Lijn een gratis Buzzy Pazz aanvragen.

3.2.2 Signalenlijst van de stad Turnhout¹⁵

Wanneer een opvoeder, leerkracht of begeleider met een signaal van kansarmoede wordt geconfronteerd, kan hij of zij de [website](#) gebruiken om te kijken welke acties er kunnen worden ondernomen. De signalenlijst is een verzameling van signalen kansarmoede en mogelijke acties op verschillende niveaus. De lijst kan gebruikt worden als naslagwerk, bijvoorbeeld tijdens een overleg. Op de openingspagina van de website is er een overzicht van alle 39 rubrieken van de signaallijst.

4 Praktijkvoorbeelden gezondheidsbevordering

4.1 Onderwijsgebonden praktijkvoorbeelden

4.1.1 Brochure “Omgaan met zorgen rond hygiëneproblemen vanuit de school”

Dit document van de Vrije CLB West-Vlaanderen is bedoeld om in samenspraak tussen school en CLB te gebruiken. De brochure biedt antwoorden op enkele vragen zoals: wie bepaalt de norm? Is hygiëne een doel of een middel? ... De brochure geeft ook tips voor gesprekken met de betrokken leerling en/of ouders.

4.1.2 Voorbeelden uit het buitenland

- Zweden¹⁶

Kenmerkend voor het Zweedse schoolsysteem is een sterke relatie met de gezondheidszorg. Zowel in de kinderdagopvang, de kleuter- als de lagere school is er een holistische aanpak waarbij verzorging, welzijn, opvoeding en onderwijs geïntegreerd worden aangepakt.¹⁷

¹⁵ Welzijn-onderwijs stad Turnhout: [signaallijst kansarmoede](#).

¹⁶ King Baudouin Foundation (2011), *Inspiring change: an early childhood education and care studie visit to Sweden and Poland*, july 2011.

¹⁷ Men spreekt er van een “integrated ECEC” (Early Childhood Education Care).

Peuters en kleuters (van een tot vijf jaar) kunnen terecht in een centrum waar kinderopvang, kleuterschool, naschoolse opvang, gezondheidszorg en opvolging door een sociaal werker aanwezig zijn. Er is geen echte splitsing tussen kinderopvang/kinderverzorging en de kleuterschool. Op zesjarige leeftijd start dan de eigenlijke schoolloopbaan. In de school heeft de leerling toegang tot een dokter, een psycholoog, een maatschappelijk werker en een verpleegkundige die het reeds opgebouwde gezondheidsdossier verder opvolgt.

Finland

Het Finse schoolsysteem biedt daadwerkelijk gelijke kansen aan alle schoolgaanden. In Finland zijn kleuterscholen, lagere en middelbare scholen verplicht om de leerlingen een lunch, een tussendoortje en speciale dieetmaaltijden aan te bieden. Het schooleten is een deel van het leerplan. De bedoeling is niet alleen gezond en voedzaam eten aan te bieden maar eveneens eetmanieren te leren en de scholieren met de Finse eetcultuur kennis te laten maken. Naast gratis maaltijden voorziet het Finse onderwijs gratis gezondheidszorg, tandzorg en transport van en naar school.¹⁸

Het Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk hanteert men het systeem van de “free school meals”. Scholen geven enkel een gratis maaltijd aan kinderen van wie de ouders aan bepaalde criteria voldoen (bv. het gezinsinkomen). Aangezien niet alle leerlingen een gratis maaltijd ontvangen, beschermt men de privacy van de leerlingen. Het betaalsysteem (met een soort creditkaart) waarborgt de discretie. Voor rechthebbende leerlingen is dit een unieke kans om een deftige maaltijd te gebruiken.

4.2 Praktijkvoorbeelden op het snijvlak van onderwijs en andere beleidsdomeinen

4.2.1 Kind & Gezin

Kind & Gezin heeft de bijzondere aandacht voor kansarme gezinnen in haar werking expliciet geïntegreerd. Zij slagen erin heel wat kansarme gezinnen te bereiken met het preventief aanbod (bezoeken aan kraambed, huisbezoeken, consulten, gehoortest, vaccinaties). Vaak worden kansarme gezinnen beter bereikt dan de niet kansarme doelgroep.

4.2.2 Project “Kinderen aan tafel!”

Het project “Kinderen aan tafel, samen met ouders proeven van (op)voeding op school” werd gelanceerd vanuit het VCLB Gent en het VCLB Meetjesland. Binnen dit project werd ingezet op ouderbetrokkenheid om gezonde leefgewoonten te promoten. Hiertoe organiseerde de school o.a. open klasmomenten met kookactiviteiten, navorming voor leerkrachten, promotie van de voedingsdriehoek, ...

Het project resulteerde in o.a. een grotere betrokkenheid van de ouders bij de school, meer respect van de leerkrachten voor de ouders.

¹⁸ [PISA of het Finse succes.](#)

Het project 'Kinderen, aan tafel!' eindigde eind 2010. Enkele uitgewerkte voorbeelden in scholen:

- Sint-Bernadette, Gent: [gezondheidsthema's voeding en beweging, welbevinden](#).
- MOZA-IK, Opwijk: [gezondheidsthema's voeding en beweging, welbevinden](#).

4.2.3 VIGeZ¹⁹

VIGeZ is een expertisecentrum voor gezondheidspromotie en ziektepreventie. Het levert strategieën, advies, methodieken, ondersteuning aan gezondheidswerkers en professionals. Het gaat over thema's als beweging op de werkvloer, gezond eten op school, stoppen met roken, ... Enkele concrete realisatie zijn gekend: Tutti Frutti, Fit in je Hoofd, Jobfit, ... VIGeZ richt zich tot iedereen die bezig is met gezondheidspromotie en ziektepreventie, zowel praktijkwerkers als beleidsmakers. VIGeZ wil bijdragen tot een betere levenskwaliteit voor alle inwoners van Vlaanderen.

VIGeZ werkt samen met Cedes vzw (beweging voor integrale armoedebestrijding) om vormingspakketten rond gezondheidspromotie uit te werken voor mensen in armoede.

4.2.4 Voedselhulp²⁰

Op verschillende plaatsen in ons land lopen er succesvolle projecten en experimenten rond het inperken van voedseloverschotten en het inzetten van voedseloverschotten in de strijd tegen armoede. De initiatiefnemers van deze voedselhulp zijn zeer divers: OCMW's, CAW, samenlevingsopbouw, welzijnsschakels, verenigingen waar armen het woord nemen, parochieverenigingen, vrijwilligersgroepen, serviceclubs, lokale overheid, streekorganen, ...

Voedselhulp kan via het uitdelen van voedselpakketten. Daarnaast zijn er de sociale restaurants die warme maaltijden aanbieden tegen verlaagde prijzen en de sociale kruideniers die basisproducten verkopen aan prijzen die onder de marktprijs liggen. Scholen met een heel kansarm publiek zouden kunnen samenwerken met een sociaal restaurant door het sociaal restaurant te laten instaan voor de schoolmaaltijden.

De brochure "Sociaal aan de slag met voedseltekorten" is een doeboek met inspirerende ideeën en voorbeelden, niet alleen om een optimale voedselbedeling te realiseren op lokaal of bovenlokaal vlak, maar vooral om te tonen hoe we voedselhulp als springplank kunnen gebruiken voor structurele armoedebestrijding. Eventueel zou onderwijs hier inspiratie voor een samenwerking kunnen opdoen.

¹⁹ [Vigez: expertisecentrum voor gezondheidspromotie en ziektepreventie](#).

²⁰ Vandevoort, L. (2013). *Sociaal aan de slag met voedseloverschotten*.